

VAALIPOOLI - VALPOOLEN - ELECTION POOL LOPPURAPORTTI

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	3
TAUSTAA	4
HANKKEEN TAVOITTEET	5
KESKEISET SIDOSRYHMÄT	7
HANKKEEN KÄYTÄNNÖN TEHTÄVÄT	8
Projektihallinta ja koordinaatio	8
Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän työn tukeminen	9
Vaalipooli-verkkoalusta.....	10
Yhteistyö ja tietoisuuden lisääminen	11
HANKKEEN TULOKSET JA VAIKUTUKSET.....	12
JATKUVUUS JA HANKKEEN JALKAUTTAMINEN	14
HANKEBUDJETTI.....	16
SAAVUTETTAVUUS	17
SUKUPUOLTEN TASA-ARVO.....	18

TIIVISTELMÄ

Oikeusministeriössä on ollut käynnissä 1.12.2020–30.11.2021 Euroopan unionin REC-ohjelman (Rights, Equality and Citizenship) rahoittama vaalivarautumista ja viranomaisyhteistyötä vahvistava Vaalipooli – Valpoolen – Election Pool -hanke. Hankkeen tavoitteena on ollut edistää viranomaisyhteistyötä ja yhteistyötä sosiaalisen median kanssa vaalihäirintään puuttumisessa ja vaalivarautumisen parantamisessa.

Vaalipooli-hankkeessa on kartoitettu laajasti vaalien järjestämiseen ja vaalivarautumiseen liittyviä eri tason viranomaisia ja toimijoita. Näille toimijoille on lähetetty kysely, jonka tuloksia on hyödynnetty vaaliviranomaisten työn tueksi tarkoitetun Vaalipooli-verkkoalustan suunnittelussa. Vaalipooli-hankkeessa on lisäksi tuettu oikeusministeriön koordinoiman Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän työtä ja koulutettu yhteistyöryhmän jäseniä ja puolueita vaalihäirinnästä sekä siihen varautumisesta. Hanke on myös järjestänyt Vaalivarautumisen yhteistyöryhmälle online-tapaamisia muiden EU-jäsenmaiden vaaliverkkojen ja -viranomaisten kanssa. Lisäksi Vaalipooli-hankkeessa on järjestetty keskustelutilaisuus pienten kielialueiden EU-jäsenvaltioiden ja sosiaalisen median yritysten kanssa.

Keskeisimmät Vaalipooli-hankkeen havainnot ja opit

- Keskustele, koordinoi, varaudu: toimiva yhteistyö ja sujuva tiedonvaihto viranomaisten välillä on kaiken varautumisen perusta.
- Katso ympärille: kansainvälinen yhteistyö on avainasemassa eri ilmiöiden tunnistamisessa ja niihin varautumisessa.
- Lisää tietoisuutta ja sitouta: vapaat ja luotettavat vaalit ovat demokratian ydintä ja niiden turvaaminen on meidän kaikkien yhteinen tehtävä.

TAUSTAA

Oikeusministeriössä on ollut käynnissä 1.12.2020–30.11.2021 Euroopan unionin REC-ohjelman (Rights, Equality and Citizenship) rahoittama vaalivarautumista ja viranomaisyhteistyötä vahvistava Vaalipooli – Valpoolen – Election Pool -hanke. Hankkeen tavoitteena on ollut edistää viranomaisyhteistyötä ja yhteistyötä sosiaalisen median kanssa vaalihäirintään puuttumisessa ja vaalivarautumisen parantamisessa.

Vaalipooli-hanke on liittynyt kansalliseen demokraatiohjelmaan 2025, joka kattaa pääministeri Marinin hallitusohjelman lukuisat kansalaisyhteiskuntaa ja osallisuutta edistävät toimet. Se toimii sateenvarjona ministeriöiden demokratiaa edistäville hankkeille. Hanke on myös pohjautunut oikeusministeriön vuosien 2018-2019 vaalivaikuttamisen koulutushankkeeseen, jonka tehtävänä olivat koulutus ja viranomaiskoordinaation kartoitus.

Viime vuosina vaalihäirinnästä sen eri muodoissaan on tullut ilmiö, joka vaikuttaa länsimaisiin yhteiskuntiin ja niiden varautumistyöhön. Vaalihäirintä on monitasoinen ilmiö, jolla on monia muotoja ja keinoja, minkä vuoksi tarvitaan koordinoitua ja useita eri viranomaisia osallistavaa lähestymistapaa.

Vaalihäirinnällä pyritään rapauttamaan kansalaisten luottamusta yhteiskuntaan ja sen perustana olevaan demokraattiseen järjestelmään ja päätöksentekoon. Vaalihäirintä voi liittyä myös laajempaan suunnitelmalliseen toimintaan tai hybridivaikuttamiseen. Vaikuttamisella voidaan pyrkiä muun muassa ohjailemaan yhteiskunnallista keskustelua. Jos keskustelua käydään keksityistä aiheista tai valheiden pohjalta, keskustellaan vääristä aiheista. Jos tämä vaikuttaa vaalitulokseen, vaikutukset voivat olla yhteiskunnan kannalta haitallisia.

Vapaat ja oikeudenmukaiset vaalit ovat jokaisen toimivan demokratian kulmakivi. Suomalainen vaalijärjestelmä on turvallinen, mutta maailman muuttuessa ja mahdollisten uhkien moninaistuessa vaalivarautuminen edellyttää uusia toimia ja vanhojen kehittämistä. Viranomaisyhteistyön jatkuva kehittäminen onkin vaalivarautumisen parantamisessa keskeisessä roolissa.

Varautuminen on osa viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä. Kun maailma ympärillä muuttuu, on viranomaistenkin arvioitava jatkuvasti muutosten vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan. Nämä muutokset on otettava huomioon kaikessa toiminnassa. Viranomaiset ovat varautuneet informaatiovaikuttamiseenkin jo vuosien ajan. Vaalihäirintään varautumisessa keskeiset teemat ovat luottamus ja luottamuksen ylläpitäminen.

HANKKEEN TAVOITTEET

Vaalipooli-hankkeen tarkoituksena on ollut tukea vapaita ja luotettavia vaaleja Euroopassa ja turvata kansalaisten osallistumismahdollisuuksia demokraattisiin prosesseihin tukemalla kansallista vaaliyhteistyöverkostoa ja viranomaisten välistä koordinaatiota. Lisäksi hankkeen tarkoituksena on ollut tukea Euroopan tason yhteistyötä vaaliviranomaisten ja -verkostojen välillä, luoden näin EU-tason lisäarvoa keskustelemalla ja jakaen tietoa eri jäsenmaiden käytänteistä ja opeista vaalivarautumisessa.

Hankkeen tavoitteet voidaan tiivistää seuraaviksi:

1. Parempi seuranta ja ymmärrys vaaliprosesseista, mukaan lukien riskit ja haasteet, sekä sääntelypuitteista demokraattisten vaalien luotettavuuden turvaamiseksi Suomessa.
2. Vaalivarautumisen yhteistyöryhmään osallistuvien organisaatioiden vahvempi sitoutuminen yhteistyöryhmän työhön.
3. Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän erilaisten työskentelytapojen kehittäminen ja kokeileminen.
4. Eri viranomaisten ja muiden toimijoiden osaamisen ja tietoisuuden lisääminen vaalijärjestelyihin ja vaalivarautumiseen liittyvistä tehtävistä ja vastuullisista viranomaisista sekä yhteistyön parantaminen.
5. Paikallisen ja alueellisen tason vaaliviranomaisten vahvempi sitoutuminen vapaiden ja luotettavien vaalien turvaamiseen.
6. Pohjatyon rakentaminen Euroopan tason tehokkaammalle ja sujuvammalle koordinoinnille vaalikysymyksissä jakamalla kokemuksia ja parhaita käytäntöjä eri EU-jäsenvaltioiden vaaliviranomaisten kesken.
7. Vihapuheen, disinformaation ja muun vaalihäirinnän eri muotojen torjuminen.

Näihin tavoitteisiin on pyritty vastaamaan seuraavilla toimintakokonaisuuksilla:

- Hankkeessa on lujitettu ja kehitetty maaliskuussa 2020 perustetun ja oikeusministeriön kordinoiman Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän työtä. Vaalipooli-hanke on tarjonnut mahdollisuuden kehittää vuoden ajan intensiivisesti yhteistyöryhmän toimintaa, tiedonjakamista ja työtapoja sekä sitouttaa yhteistyöryhmän jäsenorganisaatioita ja lisätä heidän osaamistaan ja tietoisuuttaan vaaliprosesseissa.
- Hankkeessa on pyritty tukemaan erityisesti paikallisten ja alueellisten vaaliviranomaisten työtä. Suomessa vaalien käytännön järjestelyt ja valmistelut kuuluvat erityisesti näille toimijoille (esim. kuntien keskusvaalilautakunnat). Tästä syystä hanke on keskittynyt näiden toimijoiden tietotarpeiden kartoittamiseen sekä näihin tarpeisiin ja puutteisiin vastaamiseen Vaalipooli-verkkoalustan avulla.
- Hankkeen innovatiivinen puoli liittyy erityisesti Vaalipooli-verkkoalustan luomiseen. Vaaleja järjestetään suhteellisen harvoin ja vaaleja järjestävissä viranomaisissa voi olla vaihtuvuutta vaalien välillä. Tästä syystä on tärkeää koota yhteen vaaleihin liittyvää tietoa, ohjeistusta ja toimintamalliehdotuksia, jotta vaalien järjestäminen ja vaalivarautuminen voivat tapahtua sujuvasti.
- Hankkeessa on pyritty lisäämään vuorovaikutusta myös sosiaalisen median alustojen ja yritysten kanssa. Sosiaalisen median alustat tarjoavat keinon välittää vaaleihin liittyvää tietoa suurelle yleisölle ja tavoittaa äänestäjiä, mutta valitettavasti ne tarjoavat myös mahdollisuuden erilaiseen vaalihäirinnän ja vihapuheen muotoihin. Erityisesti Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän puitteissa on käyty keskustelua sosiaalisen median yritysten toimista ja roolista vaalivarautumisessa. Hankkeessa on myös pyritty edistämään eri EU-jäsenvaltioiden ja sosiaalisen median yritysten välistä vuoropuhelua.
- Viranomaisten ja poliittisten puolueiden vuoropuhelu voi tukea vaalivarautumistyötä ja lisätä tietoisuutta vaalihäirinnän eri muodoista. Lisäksi yhteistyön lisääminen muiden EU-jäsenvaltioiden kanssa voi tukea EU-tason valmiutta torjua vaalihäirintää ja lisätä vaalivarautumista sekä tietoisuutta itse ilmiöstä.

KESKEISET SIDOSRYHMÄT

Hankkeeseen liittyvät sidosryhmät ja kohderyhmät eli hankkeen toimenpiteistä hyötyvät toimijat koostuvat erilaisista valtakunnallisen, alueellisen ja paikallistason viranomaisista ja muista toimijoista, poliittisista puolueista ja muiden EU-jäsenvaltioiden vaaliviranomaisista ja vaaliverkostoista.

Hankkeen keskeiset kohderyhmät ovat:

- paikallis-, alue- ja valtakunnallisen tason vaaleihin liittyvät viranomaiset (esim. vaalipiirilautakunnat, kuntien keskusvaalilautakunnat, poliisi, Digi- ja väestötietovirasto),
- Vaalivarautumisen yhteistyöryhmä,
- poliittiset puolueet,
- sosiaalisen median toimijat.

Muut verkostot, sidosryhmät ja tapahtumat, joita on hyödynnetty hankkeen viestintätoimissa:

- Kansallinen demokratiaohjelma 2025 ja sen koordinaatioryhmä
- DINO II (Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus ja nuorten osallisuus) koordinaatioryhmä
- Vaalijärjestelyorganisaatio
- Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän kokoukset ja koulutus
- Seminaari poliittisille puolueille
- Keskustelutilaisuus muiden EU-jäsenvaltioiden ja sosiaalisen median yritysten kanssa
- Online-tutustumisvierailut muiden EU-jäsenvaltioiden vaaliverkostojen ja -viranomaisten kanssa.
- Euroopan vaaliyhteistyöverkosto (European cooperation network on elections)

Hankkeen pääviestit, jotka kuvaavat hankkeen keskeisiä tavoitteita, ovat:

Vapaat ja oikeudenmukaiset vaalit ovat jokaisen toimivan demokratian kulmakivi.

Monimuotoinen lähestymistapa ja hyvin toimiva viranomaisten välinen koordinaatio ovat keskeisessä asemassa erilaisen vaalihäirinnän torjumisessa.

Voimassa olevaa lainsäädäntöä ja rakenteita tulisi hyödyntää paremmin vaalien eheyden turvaamiseksi kaikissa tilanteissa.

Jäsenvaltioiden välinen keskinäinen oppiminen ja kommunikointi tukevat monipuolisten menetelmien, välineiden ja lähestymistapojen hyödyntämistä vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien edistämisessä.

HANKKEEN KÄYTÄNNÖN TEHTÄVÄT

Vaalipooli-hankkeen tehtävät on määritelty hankesopimuksessa ja hankkeen käytännön toimet noudattavat hankesopimuksen työpaketinjakoja. Vaalipooli-hanke on hyödyntänyt oikeusministeriön olemassa olevien toimintamalleja, resursseja ja verkostoja mahdollisimman pitkälle, samalla myös soveltuvien osien tukien niitä. Hankkeen edistymistä on säännöllisesti seurattu koko hankekauden ajan hankkeen ydintiimin viikkopalaverissa ja hankkeen ohjausryhmässä. Hankkeesta on myös annettu säännöllisiä tilannekatsauksia hanketyöhön läheisesti liittyvälle Vaalivarautumisen yhteistyöryhmälle.

Projektihallinta ja koordinaatio

Hanketta on toteuttanut oikeusministeriössä hankepäällikkö, joka on vastannut päivittäisestä projektihallinnasta, koordinaatiosta, viestinnästä ja raportoinnista. Oikeusministeriön vaali- ja puolueasioita hoitavat virkamiehet ovat tukeneet hanketta ja sen toteutusta substanssiasiantuntemuksellaan, minkä lisäksi oikeusministeriön muut asiantuntijat ovat tukeneet hankepäällikköä mm. viestintään, hankintoihin ja taloushallintoon liittyvissä kysymyksissä. Hankkeelle keskeisten oikeusministeriön vaaliasiantuntijoiden kesken on sovittu hankkeen alussa säännöllinen viikkopalaveri, jossa on käyty läpi hankkeen etenemistä, tulevia tehtäviä ja muita ajankohtaisia asioita. Hankkeen etenemistä on seurattu toimintasuunnitelman, talousseurannan, viestintäsuunnitelman, ohjausryhmän kokousten ja tuotosten raportoinnin kautta.

Hankekauden alussa oikeusministeriö asetti ohjausryhmän hankkeen toimikaudeksi. Ohjausryhmän toiminta on toteutettu virkatyönä ja se on kokoontunut yhteensä viisi kertaa. Ohjausryhmän puheenjohtajana on toiminut oikeusministeriön demokratia ja vaalit -yksikön päällikkö ja sen jäsenenä on ollut oikeusministeriön vaali-, viestintä- ja yhdenvertaisuusasiantuntijoita. Ohjausryhmän sihteerinä on toiminut hankepäällikkö, jonka lisäksi ohjausryhmän toimintaan ovat voineet osallistua Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän jäsenet ja sihteeristö sekä erikseen kutsutut asiantuntijat.

Vaalipooli-hankkeelle on valmisteltu heti hankekauden alussa erillinen viestintäsuunnitelma, jossa on kuvattu hankkeen viestintätoimia, -kanavia ja kohderyhmiä. Viestintäsuunnitelman mukaisesti hanketta, sen tavoitteita ja tehtäviä on esitelty useille eri sidosryhmille ja toimijoille, muun muassa oikeusrekisterikeskukselle, Kuntaliitolle ja Poliisihallitukselle. Hanketta on myös esitelty 15.4.2021 YLE ja Erätauko-säätiön järjestämässä Hyvin sanottu -teematapaamisessa noin 20 eri yhteiskunnalliselle toimijalle (esim. etujärjestöjä, puolueita, ministeriöitä, mediatoimijoita). Hanketta on lisäksi esitelty valtioneuvoston eri verkostoille, esimerkiksi Demokratiaohjelman valmistelu- ja koordinoituyöryhmälle 22.3.2021 ja Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ja nuorten osallisuuden edistämisen (DINO II) koordinaatioryhmälle 19.4.2021. Hankkeesta on valmisteltu oikeusministeriön tiedote hankekauden alussa ja hankkeen puolivälin tienoilla blogikirjoitus oikeusministeriön verkkosivuille. Hankkeesta ja sen etenemisestä on lisäksi säännöllisesti tiedotettu komissiota hankeportaalin kautta.

Hankekauden loppuvaiheessa on toteutettu arviointikysely hankkeen läheisimmille sidosryhmille ja hankkeen toimintaan osallistuneille henkilöille. Lisäksi Vaalivarautumisen yhteistyöryhmälle järjestetyn koulutuksen jälkeen on kerätty koulutukseen osallistujien palautetta.

Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän työn tukeminen

Vaalipooli-hankkeen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut tukea oikeusministeriön koordinoimaa Vaalivarautumisen yhteistyöryhmää, joka muun muassa seuraa vaalihäirintään ja vaalien turvallisuuteen liittyvää kansainvälistä keskustelua ja kehitystä sekä tarjoaa asiantuntemusta ja koordinoi yhteistyötä vaalien kannalta keskeisten sidosryhmien kanssa Suomessa. Hankkeessa on pyritty parantamaan Vaalivarautumisen yhteistyöryhmien jäsenten ymmärrystä ja seuranta vaaliprosesseista sekä edistämään yhteistyöryhmään osallistuvien organisaatioiden sitoutumista yhteistyöryhmän työhön. Vaalipooli-hankkeessa on lisäksi tuettu yhteistyöryhmän erilaisia työskentelytapoja (esim. koulutus, teemakokoukset) ja pyritty lisäämään tietoisuutta vihapuheeseen, disinformaatioon ja sähköiseen vaalihäirintään liittyvistä ilmiöistä. Lisäksi tavoitteena on ollut rakentaa perustaa sujuvalle ja tehokkaalle Euroopan tason koordinoinnille vaalikysymyksissä jakamalla kokemuksia jäsenvaltioiden kesken vaalivarautumiseen ja vaalihäirintään liittyvissä asioissa.

Hyvin toimiva viranomaisten välinen koordinaatio on keskeisessä asemassa vaalihäirinnän torjumisessa. Vaalipooli-hankkeessa on suunniteltu, valmisteltu ja järjestetty Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän kokouksia. Hankekauden aikana on järjestetty yhteensä 11 yhteistyöryhmän kokousta (alla listaus). Hankkeessa on myös järjestetty 11.5.2021 koulutus Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän jäsenille ja heidän organisaatioilleen vaalihäirintään sekä vaalivarautumiseen liittyen. Koulutus koostui esityksistä, pienryhmäkeskusteluista ja skenaarioharjoituksesta ja siihen osallistui 17 henkilöä.

Lista Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän kokouksista hankekauden aikana:

- 7.12.2020
- 11.2.2021
- 9.3.2021
- 30.3.2021
- 20.4.2021
- 21.5.2021
- 2.9.2021
- 23.9.2021
- 13.10.2021
- 3.11.2021
- 23.11.2021

Jäsenvaltioiden välinen keskinäinen oppiminen ja vuoropuhelu tukevat erilaisten menetelmien ja lähestymistapojen hyödyntämistä vapaiden ja luotettavien vaalien edistämiseksi. Osana Vaalipooli-hanketta on suunniteltu ja järjestetty Vaalivarautumisen yhteistyöryhmälle viisi tutustumisvierailua Ruotsin, Liettuan, Alankomaiden, Irlannin ja Kroatian vaaliverkostoja ja vaaliviranomaisten kanssa. Tapaamisten tarkoituksena on ollut oppia ja jakaa parhaita käytäntöjä vaalivarautumistyöstä jäsenmaiden kesken. Online-tutustumisvierailuissa on keskusteltu muun muassa jäsenmaiden ajankohtaisista vaaliasioista, koronapandemian vaikutuksista vaalien järjestämiseen, vaalien kyberturvallisuudesta, disinformaation ja vaalihäirinnän torjunnasta sekä vaaleihin liittyvästä tietosuojasta ja turvallisuudesta. Koronapandemiasta ja siitä seuranneista matkustusrajoituksista johtuen kaikki vierailut on järjestetty verkkotapaamisina.

Vaalipooli-verkkoalusta

Yhtenä Vaalipooli-hankkeen tavoitteena on ollut edistää tietoisuutta vaaleihin liittyvien viranomaisten ja relevanttien toimijoiden rooleista ja vastuista. Hankkeen tavoitteena on lisäksi ollut tukea paikallisten ja alueellisten vaaliviranomaisten työtä ja osaamista vapaiden ja luotettavien vaalien turvaamisessa.

Vaalipooli-hankkeen alkuvaiheessa on laajasti kartoitettu vaalien järjestämiseen ja vaalivarautumiseen liittyviä paikallis-, alue- ja valtakunnallisen tason viranomaisia ja toimijoita ja luotu heistä kontaktilista. Tätä varten on järjestetty useita tapaamisia ja keskusteluja (online) vaaleihin liittyvien sidosryhmien kanssa ja pyritty luomaan kokonaiskuvaa vaaleihin liittyvästä toimijakentästä. Huomiota on kiinnitetty muun muassa kuntien keskusvaalilautakuntien lisäksi myös esimerkiksi turvallisuusviranomaisiin.

Kartoituksen jälkeen näille toimijoille on lähetetty kysely, jossa on esimerkiksi selvitetty eri toimijoiden vaalijärjestelyresursseja sekä mahdollisia tietotarpeita, joita vaalijärjestelyissä ja vaalivarautumisessa on tullut vastaan ja joihin kaivattaisiin lisätukea. Kyselyyn saatiin 228 vastausta. Kysely itsessään voi edistää tietoisuutta vaalivarautumisesta ja oikeusministeriön toimista tällä alueella. Kysely voi myös tukea hankkeen jälkeistä oikeusministeriön kehitystyötä mm. koulutussisältöjen suunnittelussa kyselyssä havaittujen tietotarpeiden pohjalta.

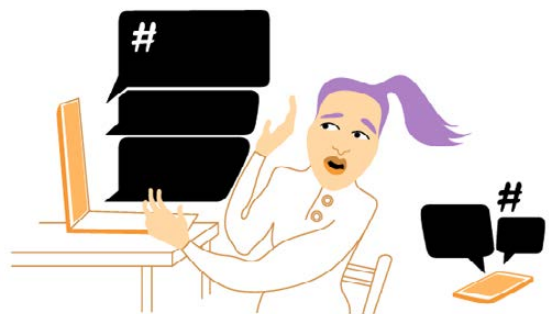
Kyselyn tuloksia on hyödynnetty erityisesti paikallisten ja alueellisten vaaliviranomaisten työn tueksi luotavan Vaalipooli-verkkoalustan tietosisältöjen suunnittelussa. Vaalipooli-verkkoalusta tarjoaa tietoa ja tukea vaaliviranomaisten työtä vaalijärjestelyihin ja vaalivarautumiseen liittyvissä kysymyksissä. Vaalipooli toimii materiaalipankkina, josta vaaliviranomaiset löytävät tietoa vaalien järjestämisen eri osa-alueista vastaavista viranomaisista, vaaleihin liittyvää ohjeistusta koottuna sekä toimintamalliehdotuksia erilaisiin vaalivarautumisen tilanteisiin. Lisäksi Vaalipooli sisältää tietoa sosiaalisen median alustoista ja vaaleista.

Vaalipooli-alusta on luotu oikeusministeriön vaalit.fi-sivustolle, jolla on vakiintunut asema vaaleihin liittyvän luotettavan viranomaistiedon lähteenä. Hankkeen alkuvaiheessa kartoitettiin eri vaihtoehtoja alustan tekniseksi toteuttamiseksi. Olemassa olevan vaalisivuston yhteyteen luotava Vaalipooli-alusta todettiin kustannustehokkaaksi ja parhaimmaksi vaihtoehdoksi, sillä sivuston ylläpidosta vastaavat oikeusministeriön vaaliasioista vastaavat virkamiehet (jatkuvuus) ja sen kohderyhmä on vastaava Vaalipooli-alustan kanssa (tuttu käyttöliittymä). Vaalipooli-alustan julkistamisen jälkeen siitä jaettiin tietoa aiemmin hankkeessa koostetulle kontaktilistalle ja muille sidosryhmille.

Yhteistyö ja tietoisuuden lisääminen

Vaalipooli-hankkeessa on lisäksi ollut tavoitteena torjua vihapuhetta, disinformaatiota ja muita vaalihäirinnän ilmiöitä jakamalla parhaita käytäntöjä EU-jäsenvaltioiden sekä erityisesti pienien kieliryhmien EU-jäsenvaltioiden kanssa. Hankkeessa on lisäksi ollut tavoitteena vahvistaa viranomaisten ja poliittisten puolueiden yhteistyötä ja vuoropuhelua vaalien turvallisuuden tukemisessa.

Vaalipooli-hankkeessa on järjestetty vuoden 2021 kuntavaalien alla (6.5.2021) poliittisille puolueille online-seminaari, jossa Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän jäsenorganisaatiot alustivat vaalihäirinnästä, siihen liittyvistä ilmiöistä ja keinoista varautua häirintään. Seminaarissa käsiteltiin mm. vihapuheeseen liittyviä toimia, informaatiovaikuttamista, kyberturvallisuutta ja tietosuojaa-asioita. Seminaari oli jatkoa oikeusministeriön Tiedolla vihaa vastaan -hankkeen järjestämille koulutuksille.

Vaalipooli-hankkeessa nostettiin myös esiin vaalivarautumista sosiaalisessa mediassa erityisesti pienten kieliryhmien näkökulmasta käsin. Hanke järjesti 29.9. puolipäiväisen keskustelutilaisuuden Suomen, Viron, Latvian, Liettuan ja Tanskan vaaliviranomaisten ja keskeisten sosiaalisen median yritysten (Facebook, Twitter, Google/Youtube) kanssa. Koronatilanteesta johtuen seminaari järjestettiin verkkotilaisuutena. Seminaariin osallistui yhteensä 20 henkilöä. Seminaarin kautta oli mahdollista luoda yhteyksiä sosiaalisen median yritysten ja eri maiden vaaliviranomaisten välille ja keskustella näiden toimista ja käytännöistä vaaleihin ja vaalihäirintään liittyen. Vaalivarautumisen yhteistyöryhmässä on lisäksi keskusteltu ja jaettu tietoa viranomaisten välillä sosiaalisen median käytänteistä ja kontakteista.

Hankkeen tuotosten esittelemiseksi ja arvioimiseksi on lisäksi valmisteltu hankkeen lopussa oheinen loppuraportti ja tiivis esite keskeisimmistä hanketehtävistä ja opeista.

HANKKEEN TULOKSET JA VAIKUTUKSET

Hankkeen tavoitteena on ollut ”*parempi seuranta ja ymmärrys vaaliprosesseista, mukaan lukien riskit ja haasteet, sekä sääntelypuitteista demokraattisten vaalien luotettavuuden turvaamiseksi Suomessa*”. Erityisesti Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän puitteissa tapahtuva viranomaisten välinen yhteistyö on tiivistynyt ja tiedonvaihto on muuttunut sujuvammaksi viranomaisten välillä hankekauden aikana. Hankekauden aikana on järjestetty yhteensä 11 yhteistyöryhmän kokousta, kun ennen hankekautta kokouksia oli järjestetty kolme vajaan vuoden aikana. Yhteistyöryhmään on myös kutsuttu vieraksi eri asiantuntijoita alustamaan eri aiheista, esimerkiksi vihapuheen vastaisista toimista, Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmasta ja koronapandemiaan liittyvästä disinformaatiosta. Yhteistyöryhmässä on myös keskusteltu lainsäädännöllisistä kehyksistä koskien disinformaatiota ja sen torjumista. Vaalipooli-hankkeen aikana Suomessa on järjestetty kuntavaalit (kesäkuu 2021) sekä alettu valmistella ensimmäisiä aluevaaleja (tammikuu 2022), minkä vuoksi yhteistyöryhmässä on säännöllisesti käyty läpi vaalijärjestelyjen ja -varautumisen tilannetta yhdessä muiden viranomaisten kanssa.

Toisena tavoitteena hankkeessa on ollut ”*Vaalivarautumisen yhteistyöryhmään osallistuvien organisaatioiden vahvempi sitoutuminen yhteistyöryhmän työhön*.” Yhteistyöryhmän toiminta on ollut hyvin aktiivista hankekauden aikana (kokoukset, koulutus, online-tutustumisvierailut). Kokousten ja tapahtumien organisointi ja koordinaatio useiden eri toimijoiden kesken on kuitenkin aikataullisista syistä haaste, minkä vuoksi kaikki eri jäsenorganisaatiot eivät välttämättä ole pystyneet osallistumaan yhteistyöryhmän puitteissa järjestettyihin tapahtumiin yhtä aikaa. Jatkossa olisi tärkeää pohtia, miten eri organisaatioita voisi vielä laajemmin osallistaa vaalivarautumisen parissa tehtävään viranomaisyhteistyöhön, jotta voitaisiin välttyä pullonkauloilta (keskeiset kontaktihenkilöt eivät pysty aina osallistumaan). Vaalipooli-hankkeen järjestämä koulutus tarjosi hyvän esimerkin osaamispuhjan laajentamisesta yhteistyöryhmän jäsenorganisaatioissa ja tätä työtä olisi hyödyllistä jatkaa myös tulevaisuudessa.

Lisäksi Vaalipooli-hankkeen tavoitteena on ollut ”*Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän erilaisten työskentelytapojen kehittäminen ja kokeileminen*.” Osana hanketta on järjestetty tavanomaisia kokouksia yhteistyöryhmän kesken ja ajoittain pyydetty mukaan ulkopuolinen vieras (esim. toisesta viranomaisesta tai ministeriöstä) alustamaan eri aiheista. Lisäksi yhteistyöryhmälle järjestetty skenaariopohjainen koulutus mahdollisti jäsenorganisaatioiden muun henkilöstön osallistumisen vaalivarautumisyhteistyöhön. Uutena elementtinä yhteistyöryhmän työskentelyssä ovat olleet online-tutustumisvierailut muiden EU-jäsenmaiden vaaliverkoston ja -viranomaisten kanssa. Vierailut ovat mahdollistaneet muiden jäsenmaiden vaaleihin liittyviin toimintatapoihin ja käytänteisiin tutustumisen, mikä edesauttaa suomalaisten käytänteiden arviointia ja jatkokehittämistä.

Hankkeessa on lisäksi ollut tavoitteena ”*eri viranomaisten ja muiden toimijoiden osaamisen ja tietoisuuden lisääminen vaalijärjestelyihin ja vaalivarautumiseen liittyvistä tehtävistä ja vastuullisista viranomaisista sekä yhteistyön parantaminen*.” Hankkeessa luodulla Vaalipooli-alustalla voidaan tarjota laajemmin tietoa vaalivarautumisesta sekä koota yhteen käytännön esimerkkejä tyypillis-

tä vaaleissa vastaantulevista tilanteista ja toimintamalleista niissä. Vaalipooli-alustalle on lisäksi koottu Q&A-muotoon tietoa toimivaltaisista viranomaisista eri kysymyksissä. Myös puolueille järjestetty koulutus keväällä 2021 voi lisätä puolueiden tietoisuutta vaalihäirinnän eri muodoista ja edistää niiden kykyä torjua vaalihäirintää yhteistyössä toimivaltaisten viranomaisten kanssa.

”Paikallisen ja alueellisen tason vaaliviranomaisten vahvempi sitoutuminen vapaiden ja luotettavien vaalien turvaamiseen” on lisäksi ollut eräänä tavoitteena Vaalipooli-hankkeessa. Vaalipooli-alusta tarjoaa tietoa eri vaaliviranomaisille ja tukee uusien henkilöiden perehtymistä vaaliprosesseihin. Vaalihäirintä on lisäksi yhtenä aiheena oikeusministeriön järjestämässä vaalikoulutuksissa vaalien lähestyessä, minkä lisäksi vaalihäirinnästä pyritään keräämään palautetta vaalien aikaan vaaliviranomaisilta. Tätä kautta eri viranomaiset ovat tietoisempia mahdollisista vaalihäirinnän keinoista ja tavoista puuttua siihen, mikä edesauttaa vapaiden ja luotettavien vaalien turvaamista. Vaalipooli-alusta tukee vaaliviranomaisia myös vuoden 2023 eduskuntavaaleissa, vuoden 2024 europarlamenttivaaleissa ja myöhemminkin.

Vaalipooli-hankkeessa on lisäksi ollut tavoitteena *”pohjatyön rakentaminen Euroopan tason tehokkaammalle ja sujuvammalle koordinoinnille vaalikysymyksissä jakamalla kokemuksia ja parhaita käytäntöjä eri EU-jäsenvaltioiden vaaliviranomaisten kesken.”* Vaalivarautumisen yhteistyöryhmälle suunnatut online-tutustumisvierailut muiden EU-jäsenmaiden vaaliverkoston ja -viranomaisten kanssa sekä keskustelutilaisuus pienten kieliryhmien EU-jäsenvaltioiden ja sosiaalisen median yritysten kanssa ovat tukeneet tätä tavoitetta ja luoneet keskusteluyhteyksiä näiden toimijoiden välille. Keskusteluissa on jaettu kokemuksia, havaintoja ja toimenpiteitä eri maiden vaalivarautumisesta, mikä on mahdollistanut keskinäistä oppimista ja hyvien käytäntöjen vaihtoa. Keskustelutilaisuus sosiaalisen median yritysten kanssa on lisäksi tarjonnut mahdollisuuden luoda kontakteja eri toimijoiden välille. Lisäksi Vaalipooli-hanketta, sen tehtäviä ja tavoitteita on esitelty Euroopan vaaliyhteistyöverkoston kokouksessa (22.10.2021) muille jäsenvaltioille, mikä on lisännyt tietoisuutta vaalihäirinnästä ja viranomaisyhteistyön kehittämistä tällä alalla.

Lisäksi hankkeen tavoitteena on ollut *”vihapuheen, disinformaation ja muun vaalihäirinnän eri muotojen torjuminen.”* Vaalivarautumisen yhteistyöryhmä on tarjonnut puitteet näistä teemoista käytävällä keskustelulle ja tiedonvaihdon viranomaisten välillä. Eri organisaatiot tuovat keskusteluun lisäarvoa oman substanssiosaamisensa näkökulmasta käsin, mikä on edistänyt yhteistyöryhmän keskinäistä oppimista ja kokonaiskuvan luontia yhteiskunnan varautumisesta.

JATKUVUUS JA HANKKEEN JALKAUTTAMINEN

Hanketta ja sen toimintoja suunniteltaessa ja toteutettaessa on kiinnitetty huomiota myös niiden jatkuvuuteen hankkeen toimikauden jälkeen. Hankkeen toiminta, tavoitteet ja tuotokset on suunniteltu niin, että ne läheisesti tukevat olemassa olevia oikeusministeriön prosesseja, verkostoja ja toimintoja parhaiden synergiaetujen saavuttamiseksi ja hankkeen vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

Vaali- ja osallistumisoikeuksien edistäminen ja seuranta kuuluvat oikeusministeriön vastuulle. Lisäksi oikeusministeriö on Suomen ylin vaaliviranomainen, joka ohjaa valtiollisten ja kunnallisten vaalien sekä kansanäänestysten toimittamista. Näistä syistä oikeusministeriö on erinomaisessa asemassa hankkeen toteuttajana ja sen tuotosten jatkuvuuden ja jalkauttamisen edistämässä.

Vaalipooli-hanke tarjoaa useita syötteitä oikeusministeriön tavanomaiseen vaalityöhön ja hankkeen tuotoksia ja havaintoja voidaan hyödyntää esimerkiksi ministeriön myöhemmissä koulutuksissa. Muun muassa Vaalipooli-kysely voi tukea hankkeen jälkeistä oikeusministeriön kehitystyötä mm. vaalikoulutussisältöjen suunnittelussa kyselyssä havaittujen tietotarpeiden pohjalta.

Vaalipooli-hankkeen keskeiset sidosryhmät, erityisesti Vaalivarautumisen yhteistyöryhmä, jatkavat työtään vaalivarautumisen parantamiseksi ja vaalihäirinnän torjumiseksi myös hankekauden jälkeen oman mandaattinsa puitteissa. Hankkeen aikana kehitetyt työkalut ja toimintamallit tukevat heitä työssään myös pitkällä aikavälillä. Yhteistyöryhmää kannustetaan jakamaan tietoa hankkeesta ja sen tuotoksista ja Vaalipooli-alustasta. Vaalivarautumisen yhteistyöryhmälle on mahdollista järjestää koulutuksia uudestaan erilaisella teemalla tai kokoonpanolla. Myös tutustumisvierailuja voidaan järjestää tulevaisuudessa eri EU-jäsenvaltioiden vaalivarautumiseen liittyviin toimintamalleihin tutustumiseksi ja eri käytänteiden vertailemiseksi ja jakamiseksi.

Vaalipooli-hanke on toiminut joiltain osin jatkumona Euroopan unionin REC-ohjelman rahoittaman ja oikeusministeriön koordinoiman Tiedolla vihaa vastaan -hankkeen puitteissa toteutetuille poliittisille puolueille suunnatuille koulutuksille. On tärkeää jatkaa myös tulevaisuudessa puolueille järjestettyjä viranomaiskoulutuksia vaalivarautumisesta ja keinoista torjua vaalihäirintää. Tällä tavalla puolueet voivat olla paremmin varustautuneita esimerkiksi mahdollisia kyberhyökkäyksiä vastaan ja niillä on parempi tietoisuus vaalivarautumisen eri osa-alueista. Yhteistyöryhmä tarjoaa erinomaiset puitteet vastaavanlaisten koulutusten suunnittelulle ja ajankohtaisten teemojen käsittelylle. Vaalivarautumiseen liittyvät viranomaiset ja muut toimijat ovat liittyneet hankkeen toimeenpanoon ja monet näistä toimijoista ovat myös jäseninä Vaalivarautumisen yhteistyöryhmässä, mikä edistää hankkeen puitteissa toteutettujen tuotosten ja yhteistyön jatkuvuutta myös hankkeen päätyttyä.

Vaalipooli-alustan tehtävänä on tukea eri tason vaaliviranomaisia myös hankekauden päättymisen jälkeenkin. Alustaa suunniteltaessa on otettu huomioon sen elinkaari hankkeen päättymisen jälkeen (mm. ylläpito, mahdolliset kustannukset) sekä hyödynnettävyys myös muissa EU-jäsenvaltioissa (esim. tietosisällöt, alustan julkisuus). Oikeusministeriö voi helposti täydentää ja päivittää Vaalipooli-alustan sisältöä tarvittaessa, mikäli uusia tietotarpeita nousee esiin hankekauden jälkeen. Alustan toimintamalli on helppo kopioida myös muihin EU-jäsenmaihin vaaliviranomaisten työn tukemiseksi.

Vaalipooli-hanketta on esitelty Euroopan vaaliyhteistyöverkoston kokouksessa (22.10.2021), minkä lisäksi viisi yhteistyövierailua ovat levittäneet tietoisuutta hankkeen hyödyistä muihin jäsenvaltioihin. Tietoisuutta etäyhteyksillä toteutettavien opintovierailujen ja Vaalipooli-alustan kaltaisen tietopankin rakentamisesta voidaan jakaa erilaisissa yhteistyöverkostoissa myös hankkeen päättymisen jälkeen.

HANKEBUDJETTI

Hankepäällikkö on seurannut hankkeelle allokoitun rahoituksen käyttöä yhdessä oikeusministeriön taloushallinnon kanssa. Vaalipooli-hankkeen työ on perustunut olemassa oleviin rakenteisiin, mikä on myötävaikuttanut kustannusten alhaiseen tasoon ja pitkäaikaisten vaikutusten luomiseen. Hankkeen toteutuksessa on hyödynnetty oikeusministeriön asiantuntemusta muun muassa vaaliasioissa, hankinnoissa ja viestinnässä. Oikeusministeriöllä on julkisena yksikkönä pitkät perinteet ja syvä tietämys budjettirajoitusten alaisena toimimisesta ja kustannustehokkuudesta.

Kaikki hankkeen toiminnot ovat tukeneet käynnissä olevia prosesseja ja toiminnan tuloksia voidaan hyödyntää myös hankkeen jälkeen. Kaikki tavarat ja palvelut on hankittu niin, että ne edustavat parasta mahdollista vastinetta rahalle. Hankinnoissa on noudatettu oikeusministeriön ja valtionhallinnon hankintamenettelyitä ja -sääntöjä ja ministeriön hankinta-asiantuntijaa on konsultoitu hankkeeseen liittyvissä hankinnoissa. Tarjouksia on esimerkiksi kysytty useammalta palveluntarjoajalta tai on käytetty jo kilpailutettuja palveluntarjoajia.

Hankkeen innovatiivinen osa – Vaalipooli-alusta – on voitu luoda melko alhaisin kustannuksin olemassa olevia työkaluja ja alustoja hyödyntäen. Koska alusta päätettiin rakentaa oikeusministeriön vaalisivuston yhteyteen, ei alustan tekniseen hankintaan kulunut hankkeen varoja.

Vaalipooli-hankekauden aikana on ollut voimassa useita rajoituksia koronapandemiasta johtuen. Tästä syystä Vaalipooli-hankkeessa järjestettyjä kokouksia ei ole voitu järjestää fyysisinä kokouksina kuin vasta aivan hankkeen loppuvaiheessa, jolloin kokoontumisrajoitukset Suomessa on keventyneet. Myös matkustamiseen eri EU-jäsenvaltioiden välillä on liittynyt rajoituksia, mistä syystä Vaalivarautumisen yhteistyöryhmän tutustumisvierailuita tai keskustelutilaisuutta pienten kieliryhmien EU-jäsenmaiden ja sosiaalisen median yritysten kanssa ei ole voitu järjestää fyysisinä tapaamisina. Näistä syistä johtuen hankkeessa on säästynyt kokousjärjestelyihin ja matkustamiseen tarkoitettuja varoja.

SAAVUTETTAVUUS

Saavutettavuus tarkoittaa esteettömyyttä digitaalisessa maailmassa: sitä, että mahdollisimman moni erilainen ihminen voi käyttää verkkopalveluja mahdollisimman helposti. Saavutettavuus on ihmisten erilaisuuden ja moninaisuuden huomiointia verkkopalvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Saavutettavuus parantaa yhdenvertaisuutta digitaalisessa yhteiskunnassa.

Saavutettavuutta voi myös ajatella näkökulmana, joka kiinnittää huomion erilaisiin käyttäjiin, heidän moninaiisiin tilanteisiinsa, tarpeisiinsa ja mahdollisiin rajoitteisiinsa tai haasteisiinsa. Saavutettavuus onkin keskeisesti myös asiakaslähtöisyyttä. Koska ihmiset ovat hyvin erilaisia, myös saavutettavuuden suhteen on erilaisia tarpeita. Oleellista on, että erilaisten käyttäjien tilanteet ja tarpeet ymmärretään ja otetaan huomioon mahdollisimman hyvin, kun suunnitellaan ja toteutetaan verkkopalveluja ja niissä olevia sisältöjä. Saavutettavuus liittyy keskeisesti suunnittele kaikille -periaatteeseen (Design for All/Universal Design). Suunnittele kaikille -periaatteen tarkoituksena on huomioida erilaiset käyttäjät jo heti suunnittelun alusta asti ja toteuttaa yksi palvelu, jota kaikki erilaiset ihmiset voivat hyödyntää.

Esteettömyydellä viitataan erityisesti rakennusten ja muun rakennetun ympäristön helppokulkuisuuteen ja toimivuuteen. Ympäristö tai yksittäinen rakennus on esteetön silloin, kun se on erilaisille käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä ja kun rakennuksen kaikkiin tiloihin on helppo päästä.

Hanke on sitoutunut noudattamaan edellä kuvattuja saavutettavuuden ja esteettömyyden elementtejä kaikissa toimissaan. Esimerkiksi hankkeen puitteissa järjestettäviin tapahtumiin, kokouksiin tai seminaareihin osallistumisesta ei ole peritty maksua. Eri kieliversioita (suomi, ruotsi, englanti) on hyödynnetty hankkeen viestinnässä ja materiaaleja tuotettaessa. Saavutettavuus eri muodoissaan on otettu huomioon myös hankkeen puitteissa toteutetuissa hankinnoissa, erityisesti Vaalipooli-alustan suunnittelussa (kuvat ja niiden alt-tekstit, tekstin jaottelu, asettelu ja otsikointi).

SUKUPUOLTEN TASA-ARVO

Hankkeen puitteissa on toteutettu sukupuolten tasa-arvoa seuraavilla tavoilla:

- ohjausryhmässä on ollut sekä mies- että naisjäseniä,
- hankkeeseen on osallistunut sekä naisia, miehiä ja muita,
- hankkeen kohderyhmät ovat koostuneet naisista, miehistä ja muista,
- hankkeen puitteissa järjestettävät kokoukset, tapaamiset ja tapahtumat on suunniteltu kiinnostaviksi sukupuolesta riippumatta.

Vaalipooli-alustalle on hankittu infograafeja ja kuvituskuvia tukemaan alustan tekstisisältöä. Näissä visuaalisissa elementeissä on mukana sekä mies- että naishahmoja.

Hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuus -ohjelmasta (2014-2020).

Tämän julkaisun sisältö edustaa vain kirjoittajan näkemyksiä ja on vain hänen vastuulla. Euroopan komissio ei ota vastuuta sen sisältämien tietojen käytöstä.

